

WPROWADZENIE

Druga połowa XX wieku to dla wielu polskich małych miast okres stagnacji. W niektórych z nich wprawdzie pojawiły się pewne elementy prorozwojowe, często jednak miały one charakter nietrwały, albo też niosły ze sobą daleko idącą i oznaczającą dewastację tkanki miejskiej ingerencję w strukturę przestrzenno-funkcjonalną miasta. Szczególne znaczenie z punktu widzenia uwarunkowań rozwojowych małych miast miały wydarzenia związane z drugą wojną światową (straty ludnościowe, zmiana ustroju i polityka gospodarcza rządu komunistycznego) oraz transformacja ustrojowa początku lat 90. XX w. (zwłaszcza upodmiotowienie samorządu lokalnego). Ostatnie dwudziestolecie przyniosło nowe możliwości – przyszłość małych miast przestała zależeć od woluntarystycznych decyzji władz centralnych, a decydujące znaczenie zyskała przedsiębiorczość i inicjatywa społeczności lokalnej.

Pierwsze lata transformacji ustrojowej niosły istotne zmiany w sferze własności, zaś procesy prywatyzacji i komunalizacji mienia stanowiły podstawową stymulantę prorozwojową. Początek XXI w. przyniósł rosnące zainteresowanie przestrzenią publiczną jako dobrem wspólnym, od którego zależy jakość życia, budowanie tożsamości lokalnej i atrakcyjności miejsca. Wzrost zainteresowania przestrzenią publiczną znalazł swoje odzwierciedlenie w coraz większej liczbie publikacji naukowych poświęconych tej problematyce. Także większość środków pomocowych UE było kierowanych na inwestycje służące rewaloryzacji przestrzeni polskich miast. Rezultatem tych działań była restytucja – zaniedbanych przez powojenne dziesięciolecia, a przecież przez wieki pełniących tak istotne funkcje – stref centralnych w wielu małych miastach oraz kreowanie nowych przestrzeni służących ogółowi zbiorowości lokalnej. Zachodzące przeobrażenia miały jednak różny charakter i mogą być różnie oceniane – obok rozwiązań wzorcowych i godnych naśladowania, pojawiły się mniej udane próby rewaloryzacji. Obok intensywnej troski o przestrzeń wspólną wykazywanej przez wiele samorządów lokalnych, można wskazać wiele przykładów indolencji i braku wystarczającej inicjatywy w tym zakresie.

Publikowane Studia poświęcone przestrzeni publicznej małych miast w Polsce zawierają kilkanaście tekstów podejmujących analizę tego elementu struktury przestrzeni miejskiej, zarówno na gruncie teoretycznym, jak i przez odwołanie się do przykładów mniej lub bardziej udanych zmian w zagospodarowaniu przestrzennym w wybranych regionach kraju, jak i w poszczególnych jednostkach osadniczych. Należy mieć nadzieję, że rozważania prezentowane w tym tomie będą dobrze służyć poprawie jakości życia w małych miastach, a w konsekwencji wzmocnią ich rolę w systemie osadniczym kraju.

*Krystian Heffner
Tadeusz Marszał*